

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

XVIII

a m ž i a u s
studijos

10

VILNIUS

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
sostinė

Sudarytoja

RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos
institutas

Vilnius
2024

XVIII amžiaus studijos | Eighteenth-Century Studies

Recenzuojamas tęstinis mokslo leidinys, leidžiamas nuo 2014 m. | Peer-reviewed journal published since 2014.

Redakcinė kolegija | Editorial Board

Pirmininkė | Editor-in-Chief

Prof. dr. Ramunė ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos institutas

Atsakingasis sekretorius | Editorial Secretary

Dr. Adam STANKEVIČ

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Lina BALAIŠYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Prof. dr. Richard BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI

Londono universiteto koledžas | University College London

Prof. habil. dr. Jolanta GELUMBECKAITĖ

Frankfurto prie Maino Goethės universitetas | Goethe-Universität Frankfurt am Main

Doc. dr. Robertas JURGAITIS

Lietuvos istorijos institutas

Prof. habil. dr. Janina KAMIŃSKA

Varšuvos universitetas, Pedagogikos fakultetas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Doc. habil. dr. Ilja LEMEŠKIN

Praho Karolio universitetas, Baltistikos centras | Univerzita Karlova v Praze

Habil. dr. Andrej MACUK

Lenkijos mokslų akademijos Tadeuszo Manteuffelio Istorijos institutas |

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

Prof. habil. dr. Dariusz ROLNIK

Katovičų Silezijos universitetas | Uniwersytet Śląski w Katowicach

PD habil. dr. Christiane SCHILLER

Berlyno Humboldtų universitetas | Humboldt-Universität zu Berlin

Dr. Gintautas SLIESORIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Asta VAŠKELIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Prof. habil. dr. Andrzej B. ZAKRZEWSKI

Varšuvos universitetas, Teisės istorijos institutas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji

Knygos leidybą pagal „Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą“ finansavo

Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-LIP-2.4-14)

Sponsored by the Research Council of Lithuania

Svetainė internete | Website <http://www.istorija.lt/journals/xviii-amziaus-studijos/>

Redakcinės kolegijos adresas | Contact address

Lietuvos istorijos institutas

Tilto g. 17, 01101 Vilnius, Lietuva

El. paštas smigelskyte.stukiene@gmail.com

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale [ibiblioteka.lt](http://biblioteka.lt)

© Sudarymas, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, 2024

© Straipsnių autoriai, 2024

© Lietuvos istorijos institutas, 2024

ISBN 978-609-8314-50-2

ISSN 2351-6968

TURINYS

Redaktorės žodis / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 8

A Word from the Editor / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 13

VILNIUS – POLITINIO GYVENIMO CENTRAS

Mindaugas Šapoka

Vilniaus miestas praūžus karui ir marui (1710–1717 m.) . . . 20

Vilnius after the Outbreak of War and Pestilence (1710–1717). *Summary* . . . 35

Bernadetta Manyś

The Diary of Michał Kazimierz Radziwiłł ‘Rybeńko’ as a Source for the Study of the History of Vilnius . . . 36

Mykolo Kazimiero Radvilos Žuvelės dienoraštis – Vilniaus istorijos tyrimų šaltinis.

Santrauka . . . 55

Andrej Macuk

Działalność koadiutora wileńskiego Józefa Stanisława Sapiehy na sejmikach w Wilnie w czasach panowania Augusta III . . . 56

Vilniaus koadjutoriaus Juozapo Stanislovo Sapiegos veikla Vilniaus seimeliuose valdant Augustui III. *Santrauka* . . . 86

Domininkas Burba

Pacų giminės teisminiai procesai su Vilniaus vienuolynais XVIII amžiuje: būtų turinys, tendencijos ir eiga . . . 87

Trials of the Pacowie Family Against the Monasteries of Vilnius in the 18th Century:

Content, Trends and Course of the Cases. *Summary* . . . 106

Mariusz Machyňa

Garnizon Wileński wojska Wielkiego Księstwa Litewskiego w czasach stanisławowskich (1764–1795). Wybrane elementy . . . 107

Vilniaus įgula Stanislovo Augusto epochoje. *Santrauka* . . . 125

Robertas Jurgaitis

1794 m. vasario 3–7 d. Vilniaus tribunolinio seimelio veikla: vienos sesijos istorija . . . 126

Activities of the Vilnius Tribunal Dietine of 3–7 February 1794: History of One Session.

Summary . . . 142

MIESTAS IR MIESTIEČIAI

Mindaugas Klovas

The Debts of the City of Vilnius in the Second Half of the 18th Century . . . 146
Vilniaus miesto skolos XVIII a. antroje pusėje. *Santrauka* . . . 168

Violeta Pansevič

Vilniaus miestiečių požiūris į vaikų edukaciją XVIII a. . . . 170
Attitudes of Vilnius Burghers to Children's Education in the 18th Century. *Summary* . . . 184

Rūta Miškinytė

Elgetos Vilniaus visuomenėje XVIII a. . . . 186
Beggars in 18th-Century Vilnius Society. *Summary* . . . 211

VILNIUS – KULTŪROS ŠVIESULYS

Janina Kamińska

Wileńskie instytucje kształcenia i wychowania drugiej połowy
XVIII wieku . . . 214
Vilniaus mokymo ir lavinimo institucijos XVIII a. antroje pusėje. *Santrauka* . . . 227

Ewa Kula

Wileńscy ekszezuici w służbie Komisji Edukacji Narodowej . . . 228
Vilniaus eksjezuitai Tautinės edukacinės komisijos tarnyboje. *Santrauka* . . . 244

Ina Kažuro

A Book Engraving as a Source for Studying the History of Vilnius
University . . . 245
Knygos graviūra kaip Vilniaus universiteto istorijos tyrimų šaltinis. *Santrauka* . . . 264

VILNIAUS VARDAI IR VEIDAI

Rūta Janonienė

Gimęs Ukrainoje, tapęs vilniečiu: dailininkas Konstantinas Otoselskis . . . 266
Born in Ukraine – Becoming an Inhabitant of Vilnius: Artist Konstanty Ottosielski.
Summary . . . 280

Paulina Paul

Koncepcja oświeceniowego muzeum w działalności naukowej i pedagogicznej
ks. Stanisława Bonifaca Jundziłła . . . 281
Apšvietos muziejaus samprata mokslinėje ir pedagoginėje kunigo Stanislovo Bonifaco
Jundzilo veikloje. *Santrauka* . . . 298

RECENZIJOS IR ANOTACIJOS

Mindaugas Šapoka. *Didysis Šiaurės karas 1700–1721: karas, pakeitęs moderniąją Europą*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2021. – 320 p. ISBN 978-609-8183-88-7 / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 300*

Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai. Tarptautinės parodos katalogas / Between Presence and Memory. Historic Images of the Vilnius Castles. International Exhibition Catalogue. Katalogo sudarytojai / Catalogue compilers Vydas Dolinskas, Rita Lelekauskaitė-Karliienė, Gabija Tubelevičiūtė, Marijus Uzorka, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2024. – 384 p. ISBN 978-609-8061-90-1 / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 307*

Paweł Zając OMI. *Stanisław Konarski przed Świętym Oficjum (1769–1771)*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2023. – 851 p. ISBN 978-83-232-4190-4 (spausdintas), ISBN 978-83-232-4191-1 (internetinis) / *Robertas Jurgaitis ... 315*

Asmenvardžių rodyklė ... 319

Vietovardžių rodyklė ... 338

sklaida turėjo įtakos padidėjusiam Vilniaus miestiečių susirūpinimui savo atžalų ugdymu, o turtingesni pirkliai testamentuose numatydamo gana daug lėšų vaikų edukacijai. Todėl jau XVIII a. pabaigoje Vilniaus miestiečiams buvo svarbu užtikrinti savo atžaloms atitinkamą išsilavinimą, kuris galėjo garantuoti jiems geresnį gyvenimą ateityje.

Pokyčius XVIII a. antrosios pusės Vilniaus mieste liudija ir Rūtos Miškinytės atliktas tyrimas. Atskleidusi dvejopą elgetų padėtį Ankstyvųjų naujųjų laikų visuomenėje, autorė parodo, kad elgetų teisinė padėtis Lietuvos sostinėje pasikeitė po 1786 m. Abiejų Tautų Respublikos valdovo Stanislovo Augusto universalu dėl elgetų įgyvendinimo. Visoje valstybėje, o kartu ir Vilniuje kūrėsi naujos institucijos, turėjusios pertvarkyti karitatyvinę miesto sistemą, o iš jų reikšmingiausias elgetoms buvo Vilniaus špitolių deputacija ir Lietuvos špitolių komisija. XVIII a. pabaigoje keitėsi ne tik elgetų teisinė padėtis, bet ir Katalikų bažnyčios hierarchų bei valdžios institucijų retorika elgetų atžvilgiu. Elgetos tapo nepageidaujami viešosiose erdvėse, o pagrindiniu šio socialinio sluoksnio atstovų naudingumo kriterijumi kitiems tapo ne maldos už sielas, o galimybė dirbti.

Trečiojoje teminėje *XVIII amžiaus studijų* dalyje „**Vilnius – kultūros švietimo**“ susitelkiama į Vilniaus kaip Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės švietimo centro istoriją. Aštuonioliktojo šimtmečio Vilniaus mokyklas pristato Janinos Kamiškos straipsnis „Vilniaus mokymo ir lavinimo institucijos XVIII a. antrojoje pusėje“. Ewa Kula gilinasi į buvusių jėzuitų įsitraukimą į reformuotos edukacinės sistemos institucijų veiklą („Vilniaus eksjėzuitai Tautinės edukacinės komisijos tarnyboje“), o Ina Kažuro nauju žvilgsniu pažvelgia į istoriografijoje paplitusį Tautinės edukacinės komisijos laikų Vilniaus universiteto – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiosios mokyklos – grafinį vaizdą, tapusį ir *XVIII amžiaus studijų* skiriamąja vinjete. Mokslininkės tyrimas parodo, kad knygos graviūra gali tapti unikaliu Vilniaus universiteto istorijos tyrimų šaltiniu, liudijančiu sumanytą, bet nespėtų įgyvendinti pertvarkymų mastą.

Ketvirtojoje leidinio dalyje „**Vilniaus vardai ir veidai**“ publikuojami du straipsniai, plačiau supažindinantys su dvejų skirtingų sričių atstovų – dailininko ir mokslininko – veikla Vilniuje XVIII a. antrojoje pusėje. Rūta Janonienė atskleidžia iki šiol mažai žinomą dailininko Konstantino Ottosielskio gyvenimo ir kūrybos istoriją („Gimęs Ukrainoje, tapęs vilniečiu: dailininkas Konstantinas Ottosielskis (1739–1809)“), o Paulina Paul gilinasi į botaniko, Vilniaus universiteto gamtos istorijos profesorius, kunigo Stanislovo Bonifaco Jundzilo (1761–1847) veiklą rūpinantis Vilniaus universiteto botanikos sodo ir gamtos istorijos kabineto kolekcijų saugojimu ir jų išplėtimu iki aukšto europinio lygio edukacinių ir tyrimų erdvių XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios Vilniuje. („Apšvietos muziejaus samprata mokslinėje ir pedagoginėje kun. Stanislovo Bonifaco Jundzilo veikloje“).

10-ajame *XVIII amžiaus studijų* tome publikuojami straipsniai liudija, kad nepaisant nuniokojimų ir nelaimių, patirtų XVII a. viduryje ir XVIII a. pradžioje, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinė palaipsniui atsigavo ir sustiprėjo. Per visą aštuonioliktąjį amžių Vilnius išliko reikšmingiausias Lietuvos miestas, politinis, dvasinis ir ekonominis centras, kur vyko svarbiausi politiniai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės įvykiai ir skleidėsi intensyvus kultūrinis gyvenimas.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė
Vilnius, 2024 m. spalio

A WORD FROM THE EDITOR

The 700th anniversary of Lithuania's eternal capital Vilnius in 2023 was met with great celebration and commemoration, leaving us with a bountiful harvest of anniversary-related research, projects, culture and art events, as well as scholarly and popular science publications. The main axes of research initiated by and of interest to the academic community were the periods of the establishment of Vilnius, its expansion and flourishing. New data about the early period of Vilnius came from archaeologists' research, which presented the history of Vilnius before it was Vilnius,¹ the 16th-century capital's history was enriched by the publication prepared and published by Zigmantas Kiaupa and Raimonda Ragauskienė before the anniversary year,² while readers could gain deeper knowledge of the contexts of the city community's existence and the city's spatial and social development from the Lithuanian Institute of History scholars' analytical works and source publications dedicated to these issues.³ Research of Vilnius' demographic situation received new insights and fundamental works⁴ as well as an analysis of unrealised visionary 20th-century projects that allowed "feeling the spirit of different periods, learning about alternative opportunities for the development of Vilnius and gaining a better understanding of the city's formation".⁵ There were also poetry publications revealing the contexts of 700 centuries of religious life in Vilnius where, in the words of Mindaugas Kvietkauskas and Alvydas Šlepikas, "classical texts [met with] the works of 21st-century young poets, famous and still unheard voices quelled by history, and poems written in the various languages of the city",⁶ while fans of early writing were treated to a new edition of *Gratulatio Vilnae*.⁷ This

1 *Gedimino miesto aušra. Seniausias Vilniaus medinīs pastatas ir unikaliausi jo radiniai: parodos katalogas, 2023 01 25–06 25 [Vilnius] / The Dawn of Gediminas' City. The Oldest Preserved Wooden Building in Vilnius and its Most Unique Artefacts*, katalogo sudarytojos Živilė Mikailienė, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2023.

2 Zigmantas Kiaupa, *1522–1526/1536 m. visuomeniniai susirėmimai Vilniuje: ištakos, eiga, pasekmės*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2021; Raimonda Ragauskienė, *Vilniaus „aukso amžius“: miesto gyventojai ir svečiai XVI a. 6–7-ajame deš.*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2021.

3 Mindaugas Klovas, Elmantas Meilus, Antoni K. Urmański, Oksana Valionienė, *Vilniaus sociotopografijos metmenys XIV–XVIII a.*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2022; *Trys XVI–XVIII a. Vilniaus valdžios ir gyventojų sąrašai*, parengė ir sudarė Mindaugas Klovas, Elmantas Meilus, Antoni K. Urmański, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2021.

4 Vitalija Stravinskienė, *Migruojantis Vilnius: 1915–1994 metai*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023.

5 Marija Drėmaitė, Rasa Antanavičiūtė, *Neįgyvendintas Vilnius*, Vilnius: leidykla „Lapas“, 2021, p. 9.

6 *Mačiau Vilnių: poezijos antologija pirmojo Vilniaus paminėjimo 700 metų sukakčiai*, sudarytojai Mindaugas Kvietkauskas, Alvydas Šlepikas, [Vilnius]: Vilnius UNESCO literatūros miestas, 2023.

7 *Vilniaus pasveikinimas / Gratulatio Vilnae: XVI–XVIII a. tekstų rinkinys*, sudarė Eugenija Ulcinaitė, vertė Dalia Dilytė [ir kiti]; iliustratorius Marius Jonutis. Antras pataisytas leidimas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2024.

collection showed once again that the Vilnius theme held an important place in 16th–18th-century literature coming from the Grand Duchy of Lithuania, that contemporaries perceived Vilnius “as Lithuania’s capital, a centre of science, culture, politics and trade, a witness to and signifier of Lithuania’s historical past. It was the place of activity of Lithuania’s rulers, magnates, state actors and Church hierarchs, a stage for the activity of academic life, a space for the realisation of various theatrical and para-theatrical events, and a reflection of 16th–18th-century realia in Lithuania.”⁸ The history of Vilnius was described by scholars from the Lithuanian Institute of History and published in a three-volume synthesis,⁹ while staff from the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania systematised academic works dedicated to Vilnius in a special bibliography.¹⁰

Looking back on studies into the history of Vilnius in retrospect, it is clear that in the broad field of historical, archaeological, demographic and cultural discussions, the history of Vilnius as the capital of the Grand Duchy of Lithuania during its period of decline, which began simultaneously with the Muscovite occupation, remains on the margins of research.¹¹ This problem was discussed more widely for the first time in December 2022 at an international scientific conference of 18th-century researchers entitled “Vilnius – capital of the Grand Duchy of Lithuania.” Participants at this now traditional conference discussed what 18th-century Vilnius was really like, how the face of the city changed, what ties linked the state centre of Vilnius with the periphery, how Vilnius’ political status changed (if at all), also, its place in the economic, social, religious and cultural life of the powiat (district), voivodeship, diocese and state over the course of the century. The literary inspiration for these ponderings was the idea written down back in 1761 by the Jesuit Academy student Józef Chełmowski:

all the most famous cities [...] must have three things: glory, utility and beauty, and if at least one of these are missing, it may not be regarded among the most famous. The city we speak of has all these three things, and while it may not surpass other cities in these aspects it most certainly equals them. [...] this city is the beacon of the whole Grand Duchy of Lithuania, the pride of our country, the nurturer of many eminent people, a home of the arts, a sight for literature and

8 Eugenija Ulčinaitė, Vilnius XVI–XVIII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos literatūroje, in: *Ibid.*, p. 72.

9 *Vilniaus istorija*, t. 1–3, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2024.

10 *Vilnius: bibliografijos rodyklė*, d. 1: *Mokslo darbai 1990–2022 m.*, sudarytojas Tomas Petreikis, Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 2023.

11 Cf. Elmantas Meilus, Apybraiža apie trijų sostinių (Vilniaus, Varšuvos ir Krokuvos) likimus „Tvano“ metu, in: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos atodangos*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2016, p. 430–440.

fine art, a grand shrine of justice, and the most formidable fortress of faith and religion.¹²

The main accents at the conference focused on Vilnius as a centre of political, military and religious life, Vilnius as a city and space for burghers' lives, and the significance of Vilnius as the beacon of science and culture in the Grand Duchy of Lithuania in the 18th century. The assessments presented at the conference inspired the compilation of a volume of *Eighteenth-Century Studies* dedicated to Vilnius, while the thematic axes crystallised during the discussions became guidelines for the chapters in this publication.

The first part of this 10th volume of *Eighteenth-Century Studies* titled **“Vilnius – the centre of political life”** reveals the multifaceted nature of life in the capital of the Grand Duchy of Lithuania – the political, military, legal and religious centre of the state. Mindaugas Šapoka's research “Vilnius after the outbreak of war and pestilence” leads us into an exploration of everyday life in Vilnius, which had just survived the turmoil of the Great Northern War. In his article Šapoka uses new archival source material to illustrate the losses experienced by society and by the representatives of different social classes living in the city, while also revealing aspects of daily city life.

The research by Bernadetta Manyš unveils life in the capital of the Grand Duchy of Lithuania in the mid-18th century through information recorded in the journal kept by the Vilnius Voivode Michal Kazimierz Radziwiłł Rybenko (1702–1762). An article by Robertas Jurgaitis presents the activities of the nobility's political institutes – the sejmiks – in regard to the peripeteia surrounding the functioning of the Vilnius Voivodeship's central district tribunal sejmik. The research by Andrei Macuk “The activities of the *Vilnius* coadjutor Józef Stanisław Sapięha in Vilnius” presents the magnates' interests in the capital city and the political activities of Church hierarchs in Vilnius during the reign of Augustus III, while Dominikas Burba uses archival court case data to present legal proceedings between the Pac magnates and monasteries in Vilnius (“Trials of the Pacowie family against the monasteries of Vilnius in the 18th century: content, trends and course of the cases”). Mariusz Machynia's article supplements our knowledge of relations between the army dislocated in the state capital and the city authorities and residents with new data, being dedicated especially to the Vilnius garrison in the epoch of the last monarch of the Polish-Lithuanian Commonwealth, Stanislaus August.

The second part of the publication focuses on problems with the **development of the city and its residents**, highlighting three aspects of this theme:

12 Cited from: Józef Chelmonski, Speech glorifying the city of Vilnius. Translated from Latin to Lithuanian by Eugenija Ulčinaité, in: *Vilniaus pasveikinimas / Gratulatio Vilnae: XVI–XVIII a. tekstu rinkinys*, p. 449.

the city's financial capabilities (Mindaugas Klovas), residents' relations with the educational system (Violeta Pansevič) and the attitudes of society in Vilnius city towards beggars and begging (Rūta Miškinytė).

The issue of Vilnius' debts discussed in Mindaugas Klovas' article allows for a clear identification of the reasons for the treasury's deficit, among which the most important was the funding allocated by the city for the maintenance of the Russian army.

The dynamics of cultural change in the capital are revealed in Violeta Pansevič's research of city residents' last wills and testaments. The author provides arguments to show that up to the establishment of the Commission of National Education, the last wills of Vilnius residents showed little evidence of attention being given to children's education. It was mostly only wealthier burghers who saw to the education of their offspring, and even this was not such a widespread phenomenon. However, with the resurgence of economic life in Vilnius in the last quarter of the 18th century, improvements to the material situation of merchants and craftspeople, as well as the Commission of National Education's concern for teaching and education arising from the spread of Enlightenment-era ideas, Vilnius burghers were seen to show greater concern for the education of their offspring, while wealthier merchants set aside significant funds in their last wills and testaments to secure an education for their children. This is why already by the end of the 18th century, Vilnius burghers found it important to ensure their offspring would be suitably educated, which could guarantee a better life for them in the future.

Changes in the city of Vilnius dating to the second half of the 18th century are also witnessed in the research conducted by Rūta Miškinytė. Having revealed the ambiguous situation of beggars in early modern period society, the author showed that the legal situation of beggars in the Lithuanian capital changed after the implementation of the 1789 legal document regarding beggars declared by the monarch of the Polish-Lithuanian Commonwealth Stanislaus August. New institutions were being established across the whole state, including Vilnius, which were meant to reform the caritative system in the city, the most significant among them regarding beggars was the founding of the Deputation of Shelters in Vilnius and the Commission of Lithuanian Shelters. Besides changes to the legal situation of this social class in the late 18th century we learn that Catholic Church hierarchs and government institutions also changed their rhetoric regarding beggars. Now seen as undesirable in public spaces, the main criterion of utility of representatives of this social class was no longer their prayers for the souls of alms-givers but their potential to perform labour.

The third part of *Eighteenth-Century Studies* entitled “**Vilnius – a beacon of culture**” focuses on the history of Vilnius as the centre for education in the

Grand Duchy of Lithuania. Janina Kamińska's article "Teaching and educational institutions in Vilnius in the second half of the 18th century" presents 18th-century Vilnius' schools. Ewa Kula takes an in-depth look at the involvement of former Jesuits into the activities of the reformed educational system's institutions ("Ex-Jesuits of Vilnius in the service of the Commission of National Education"), while Ina Kažuro sheds new light on the graphic art image so widespread in historiography of Vilnius University in the times of the Commission of National Education – then known as the Principal School of the Grand Duchy of Lithuania; this image is the distinguishing vignette used for this issue of *Eighteenth-Century Studies*. The scholar's research showed that an engraving in a book can become a unique source for research of the history of Vilnius University, reflecting the scope of reforms devised by its witnesses, albeit unable to be realised in time.

The fourth part of the publication "**Names and faces of Vilnius**" features two articles that give a broader introduction to the activities of representatives from two different fields – the artist and scholar – in Vilnius in the second half of the 18th century. Rūta Janonienė discloses the history of the life and creative pursuits of a hitherto little-known artist, Konstanty Ottosielski ("Born in Ukraine – becoming an inhabitant of Vilnius: artist Konstanty Ottosielski (1739–1809)"), while Paulina Paul takes a more detailed look at the activities of the botanist and Vilnius University natural history professor, the priest Stanisław Bonifacy Jundziłł (1761–1847), in taking care of the Vilnius University Botanical Gardens and the collections of the natural history cabinet and their expansion into a high European-grade education and research space in late 18th – early 19th-century Vilnius ("The concept of an Enlightenment museum in the scholastic and pedagogical activities of Fr Stanisław Jundziłł").

The articles published in the 10th volume of *Eighteenth-Century Studies* testify that in spite of the destruction and losses experienced in the middle of the 17th century and the beginning of the 18th century, the capital of the Grand Duchy of Lithuania gradually recovered and grew stronger. During the whole 18th century, Vilnius remained the most important of Lithuania's cities, serving as the centre of politics, religion and economy dealing with the most important political affairs in the Grand Duchy of Lithuania.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė
October 2024, Vilnius